

Skonda Mária

Női alkotók a Völgyi-Skonda Kortárs Gyűjteményben

Generációk, stílusok, trendek, találkozások

Nagy Kriszta: Tél

Festőnők, női festők, általában művészek... „piktörinák”? Hogyan nevezzük őket? Az elmúlt száz-százötven évben a női alkotók szerepe, megítélése ugyanolyan erős változáson ment keresztül, mint általában a női szerepek. Ha visszatekintünk, megállapíthatjuk, hogy nemcsak az utókor ítélete nagyon különböző a korábbi korszakok alkotónőiről, de nemigen kísérte megbecsülés műveiket. Még Szinyei Merse Pál is, egy 1913-ban a Magyar Művésznőkről megjelent portrégyűjteményben, egyenesen azt állította: „Elismerem, hogy ügyesek a nők, megvan az érzékük sokféle finomsághoz, de hiányzik a hím ős karaktere: az alkotó, a teremtő, nagy teljes erő,

amivel egyedül lehet csak abszolút becsú művet alkotni”. Ebben a nem túl elismerő megállapításban talán benne is van a válasz: ha van „hím ős karakter”, akkor van „női ős karakter” is! Így a gyakori, feminista ízű kérdésfelvetéssel szemben, hogy miért kell külön „kaszként” bemutatni a női alkotókat, igenis helytálló a női művészet külön bemutatása is.

A 19-20. században a női invalidizmus – betegségkultusz –, azaz a nők gyengék, elesettek, hisztérikusak, stb. és az azzal kapcsolatos képek igen vonzóak voltak az akkori erkölcsi környezet számára, a női erkölcsi értékek, mint az önmegtagadás, spirituális tisztaság, vizuális bizonyíté-

kaiként szerepeltek. A passzív, aszexuális, önfeláldozó nőkép kultusza ellenpontként jelent meg az aktív, veszélyes szexualitással ábrázolt „femme fatale” – azaz a végzet asszonya – ábrázolással szemben.

Tény, hogy a XX. század elején számtalan tehetséges nő élt festőként, művészként, akiket az utókor elfeledett. Valószínűleg zömében nem méltatlanul, mivel többségük nem állná meg a helyét egy magas színvonalú megmérettetésben. Ez nem is csoda, mivel az akkori társadalmi viszonyok nem is adtak teret a kibontakozásra, legfeljebb gazdag, előkelő hölgyeknek. Az akkori nőnevelés része volt a rajz, a festés, sokuk eljárt nagynevű művészekhez képzőművészetet tanulni. Csak kevésnek sikerült kilépni a műkedvelő kategóriából. Ezeket a női festőket mutatta be a Saphier-gyűjteményből 2008-ban, a Nemzeti Múzeumban rendezett kiállítás. Ezek közül kiemelkednek Undi Mariska, a gödöllői művésztelep alkotójának képei és jelentősek még az akkori kor nőművészei közül néhány arisztokrata származású festőnő alkotásai, de általában azt mondhatjuk, hogy ezt a korszakot a „né”-k jellemezték. Női festők, akik neves művészekhez mentek férjhez, sokszor a kor híres művésztelepein (Gödöllő, Nagybánya) éltek családjukkal. A család, a háztartás olyan mértékben lekötötte őket, hogy fejlődésük idejekorán megtorpant. Kikerült kezeik közül néhány igen rangos alkotás, de leginkább híres művész férjük árnyékában, őket támogatva éltek.

Ha visszatekintünk akár a 17-20.század elejéig, azt látjuk, hogy kiemelkedő, maradandó alkotásokat szinte csak azok a festőnők tudtak létrehozni, akik valamilyen módon kitörtek az akkori kor által meghatározott, idealizált nőszerepből. Példaként említhetjük Artemisia Gentileschit, a 17. század első feléből, mint a korból egyedül fennmaradt nevű festőnőt, aki szabados életet élt, saját műhelyt is alakított, szembe menve az akkori társadalmi klisékkel, kiemelkedő alkotásokat hozva létre. Hasonló Berthe Morisot, a 19. sz. második feléből, vagy Frida Kahlo és a magyar származású Amrita Sher-Gil, hogy csak néhány példát említsék. Valamennyien „kilógtak a sorból”, tabukat döntögettek és remekműveket alkottak. A huszadik század 20-30-as éveitől kezdve ez a tendencia megerősödött és mind a nemzetközi, mind pedig a hazai képzőművészetben egyre markánsabban jelentek meg a rangos festőművésznők. Gondoljunk csak az új

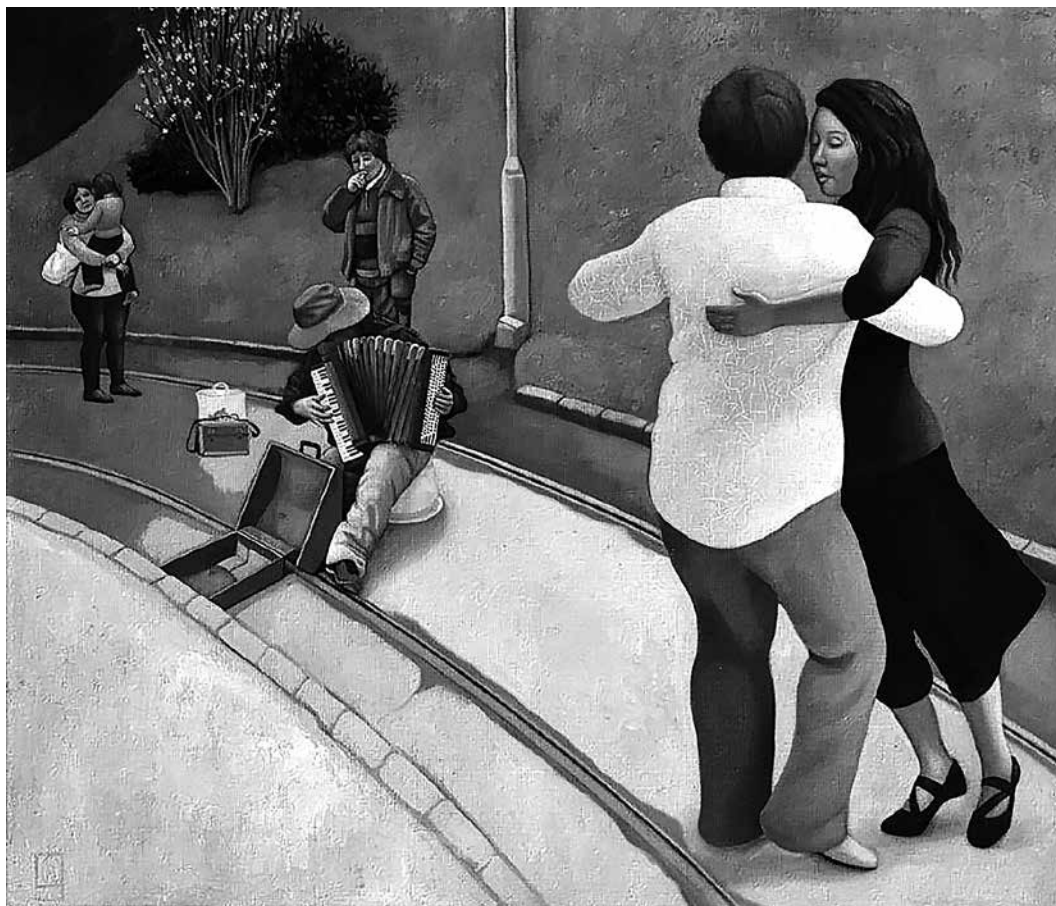

Futásfalvi Márton
Piroska:
Két akt macskával

Nyolcak – a Női Nyolcak csoportjára, akik 1931-ben, húsz évvel a nagy Nyolcak körének alakulása után álltak össze. Közöttük néhány rangos művésznő található, talán a legkiemelkedőbb Futásfalvi Márton Piroska, akinek ismertsége megmaradt. A harmincas években már nem számított rendkívülinek a modernizmus, a csoport különlegessége abban állt, hogy a már meglévő, konzervatív, férfiakkal vegyes „anyaegyületekkel” szemben, progresszív irányt reprezentáltak. A középosztályt képviselték, sajátosságuk, hogy saját nemük aktábrázolása, önarcképeik a belső megismerés eszközüvé váltak. Ezen korszak nőművészetének feldolgozása igen szegényes, várat magára. Miért is? Feledés, elhallgatás,...

A II. világháború utáni korszakban felnőtt és beérett egy olyan női festőgeneráció, akik rangos életműveikkel illeszkednek ennek a korszaknak a fő művészeti irányaihoz, mind kvalitásban, mind megjelenítési módban, témában hasonlóan a férfi alkotókhöz. Nevezhetjük ezt a korszakot „az egyenrangúsodás, hasonulás” korszakának, tekintve a „'68-asok” avantgárd mozgalmait is.

A huszadik század végére és az új évezred elejére is igaz, hogy „a nők ahelyett, hogy megtanultak volna összezsugorodni, válaszként a megelőző korok sulykolására, úgy tűnik, egyre elszántabban törekednek arra, hogy felálljanak és harcoljanak, hogy hallassák a hangjukat” – ahogy neves művészettörténészek írják.

Kiss Márta:
Utcai táncospár

A 90-es években és az ezredfordulón a nők művészetében, nemzetközi és hazai viszonylatban is, dominánsan érzékelhető, hogy a személyes élettörténet vált az ábrázolás témájává, melyen keresztül a nők saját érzéseikről, a környezetükről szerzett tapasztalásaikról beszélnek. Ennek gyakran legfőbb médiumává az önarckép és a saját testük vált.

Hogyan és milyen módon nyílt meg a Völgyi-Skonda Kortárs Gyűjtemény a női képzőművészek felé? Hogyan történt a találkozás, milyen helyet foglalnak el a gyűjteményben a nőművészek?

Ha nagyon le akarom egyszerűsíteni a választ, akkor azt mondom, „hogymiképp nem előre megfontolt szándékkal”, hanem a gyűjtemény organikus fejlődésének szükségszerű velejárójaként bővült. Mára már markánsan reprezentálja a gyűjtemény a női festők három korosztályának különböző stílusjegyeket hordozó alkotásait.

Gyűjteményünk építése közel harminc évre tekint vissza. Mondhatnánk, hogy a gyűjteményünk gyökerei is a rendszerváltás sodrába

nyúlnak le. A kezdetekkor főleg a 20. század első, illetve középső felének magyar alkotói felé fordult a figyelmünk, kevéssé találoztunk női festők műveivel.

Az első korosztállyal, azokkal a festőnőkkel, akik a háború után, az ötvenes-hatvanas-hetvenes években érték be művészileg, a 90-es évek második felében találoztunk. Ebből a generációból elsőként kiemelném Udvardi Erzsébetet, akit sokan a fény festőjeként is említene. Vele egy szép nyári kirándulás alkalmával, badacsonyi barangolásainkkor találoztunk. Megtekintettük Badacsonytomajban a kiállítását, aztán, bár nem voltunk bejelentve, ismeretlenül becsöngettünk. A kedves fogadtatás után több órás beszélgetésbe elegyedtünk, távozásunkkor már egy alkotásával gazdagabban tértünk haza. Ő a 20. század első fele festőóriásainak tanítványa volt (Rudnay, Bernáth Aurél), fő ihlető forrása a környező táj, melyről tájképeit és életképeit festette, kezdetben posztimpreszionista stílusban, később már a táj és a környezet hangulatait igyekezett megragadni, összefoglalni, expresz-

szív szürrealista stílusú festményeken. Művei között kimagasló, szakrális trémákkal foglalkozó alkotások is szerepelnek. Alkotásai hamar megérintettek minket, hiszen mestereinek művei már szerepeltek gyűjteményünkben, stílusa, a posztimpreszionizmus közel állt hozzánk. Ez a találkozás meghatározó volt a nyitásunkban a női festők felé, habár akkor ennek nem voltunk tudatában. A gyűjtés egyébként is olyan, mint egy zarándoklat a művészet tekervényes, sok-sok elágazással bíró útján – egyik lépés határozza meg a következőt. A gyűjtő időnként meg-megáll, tájékozódik, böngész a „térképét” (belső intuícióját), információt gyűjt, aztán továbbmegy, esetenként új irányok felé. Ez történt velünk is, szemünk kinyílt egyrészt az expresszív, szürrealista irány felé, másrészt a korszak érett festőművésznői irányába.

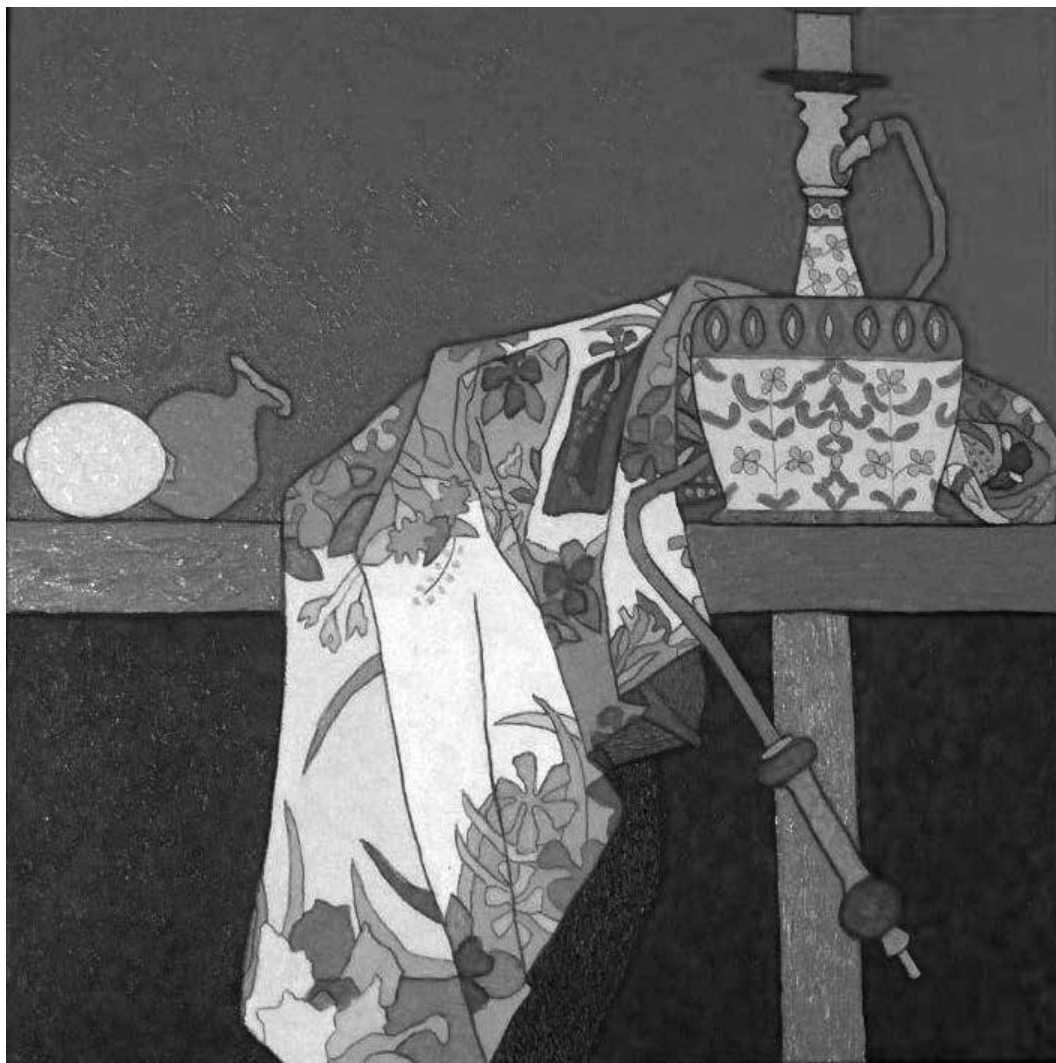
És a különböző kiállításokon jöttek a további találkozások. Bikácsi Daniela, aki lírai hangvétellű, szürrealisztikus képeit meleg, gazdag kolorittal festi. Festményein szemmel láthatóan nem történik semmi, csupán egy-egy táji, építészeti elemhez kerülünk közelebb. Krajcsovics Éva, aki nem festményeket, táblaképeket, hanem atmoszférákat fest, illetve teremt. Vojnich Erzsébet, ő néptelen belső tereket fest, amelyek azonban implikálják az emberi jelenlétet. A korán, ötvenöt évesen elhunyt Simsay Ildikó, aki kiváló akvarellistaként alkotott.

A gyűjteményünket nyitott gyűjteményként jellemezzük, hiszen mi magunk is nyitott emberek vagyunk. Nyitottak az új emberi kapcsolatokra, a világ változásaira és ebből fakadóan az újabb és újabb alkotók és alkotások felkutatására. Korunk változatossága figyelmünket egyre inkább a velünk egy korban élő és alkotó kortárművészek felé irányította. Az ezredfordulót követő időszakban újabb és újabb festőművésznőkkel találkoztunk. Ezek a találkozások leggyakrabban tárlatlátogatásokon, először az alkotásokkal kezdődtek, és amelyek megérintettek minket, azoknak az alkotóival személyes beszélgetésekkel, műterem-látogatásokkal folytatódtak. A Magyarországi Volksbank vezetőjeként, mecénatúra programunk keretében, több mint 250 képzőművészeti kiállítás megszervezését támogattam országszerte, így igen komoly keresztmetszetét láthattam a hazai művészvilágnak, köztük a festőnők kiváló csoportjának. A Bank Budai Galériájában „Három festőnő” címmel rendeztünk kiállításokat.

2006-ban Radák Esztert, Soós Nórát, Varga Patrícia Minervát, 2007-ben Csurka Esztert, Mátis Ritát, Papageorgiu Andreát, 2008-ban Moizer Zsuzsát, Paál Zsuzsát és Tamási Claudiát mutatuk be nagy sikerrel. Magánemberként több tematikus pályázatot („Füldőélet”, „Ki a szabadba”, „Példakép”) hirdettünk meg, melyek anyagából kiállításokat szerveztünk, kiadványokat adtunk ki – ezekre minimum ötven százalékban nőművészek adták be műveiket! Azzal szembesültünk, hogy a tehetséges fiatal hölgyek, ahogy más felsőoktatási intézményekben is gyakran, így a képzőművészetben is nagyobb számban képezik magukat. Végzősként nem áll le a lendületük, hatalmas szorgalommal indulnak el művészi kiteljesedésük irányába – szorgalmasabbak, céltudatosabbak, mint férfi társaik?? Korunkban már nem kötik őket béklyóba a megelőző koroknak a női léttel kapcsolatos társadalmi elvárásai. Felszabadultan indulnak el az önkifejezés útján, melynek során bátran felvállalják és kifejezési eszközként is használják nőiességüket.

Mint már fentebb említettem, gyűjteményünkben a festőnők három generációja képviselteti magát. Az első, „idősebb” generációról már írtam, a másodikkal, a „közép” generációval folytattuk az ismerkedést alkotásaikon keresztül. Közéjük tartozik Bognár Kriszta, akinek alkotásával egy közös barátunk lakásában találkoztunk. Kiváló mesterségbeli tudása, a régi freskó technikát idéző képei megérintettek minket. Csurka Eszter alkotásaival egy újpesti galériában találkoztunk, eredetileg táncművész lévén, képei szinte állandóan „mozgásban” vannak. Kiss Márta műveivel egy Karinthy Frigyes úti galériában találkoztunk, az első személyes találkozásból évek óta tartó kapcsolat alakult ki. Kohán Angéla művei egy hatvani galériában keltették fel érdeklődésünket, érdekes, kubista elemeket tartalmazó tájképeivel. Mátis Rita pécsi művésznő, ritkán látni műveit Budapesten. Egy ilyen alkalommal fedeztük fel a Szinyei Galériában, műveire jellemző a női testen keresztüli kifejezőmód. Nagy Krisztával való kapcsolatunk is már évek óta tart, a Godot Galériában kezdődött. Végigkísértük stílus- és kifejezésbeli változásait. Radák Eszter képével egy, a XX. század festőit bemutató albumban és Virág Judit galériájában találkoztunk, stílusa és technikája szinte egyedülálló a kortárművészetben. Varga Patrícia Minerva képeivel a Semmelweis utcai Magyarok Házának kiállításán találkoztunk, Keserű Katalin

Radák Eszter:
Csendélet

őt „a kortárs magyar Van Goghként” jellemezte. Tamási Claudia is a saját arcán, testén keresztül ábrázolja leggyakrabban mondanivalóját. Hajdú Kinga érzékeny, líra csendéleteivel hívta fel magára figyelmünket.

Aztán jöttek a fiatalok, az egyre fiatalabbak, többen még közülük végzés előtt: Bács Emese kezdetben a kihalt városaival, különleges textil-applikációival, Bereczki Katalin arc nélküli embereivel, Czene Márta egy lepattozott ajtó ábrázolásával nyert díjat a Vásárhelyi tárlaton, Jakatics-Szabó Veronika megrázó realista képeivel, Könyv Kata markáns csendéleteivel, Moizer Zsuzsa lírai képeivel, Nagy Boglárka Gundel-díjas, élénk színekkel készített fotórealista képeivel, Osgyányi Sára villódzó színekkel ábrázolt városképeivel, Papageorgiu Andrea különleges tér- és színtechnikával ábrázolt természetképeivel, Sipos Eszter, mint Radák-tanítvány került az érdeklődési körünkbe, Soós Nóra különleges perspektívából készített jeleneteivel, Verebics Katalin a női testet, gyakran erős szexualitást sugárzó képeivel...

Csak néhány szóval próbáltam jellemezni a látókörünkbe és így a gyűjteményünkbe került festőművésznőket. Talán így is sikerült érzékeltetnem, mennyire változatos mind stílusban, mind pedig témában a kortárművészet festőnőinek alkotói palettája.

A gyűjteményünk törzsanyagává váltak három kortárs festőművésznő alkotásai: Kiss Márta, Nagy Kriszta és Radák Eszter. Három, nagyon különböző stílust, felfogást és alkotói témát képviselő művész. Markáns, beérett és elismert alkotók.

Kiss Márta így vall magáról: „Szeretem nézni, figyelni az embereket. Képeimen szeretek emberek közötti helyzeteket, elkapott pillanatokot, gesztusokat, tekinteteket megjeleníteni. A pillanatok alatt hosszú történetek állnak... Jövök, megyek a városban, oldalamon fényképezőgéppel, hátha meglátok valamit...” Ennek szellemében jönnek létre a „városi történetei”. Aztán így folytatja: „Foglalkoztat a kép a képben téma, amikor képi idézetként egy számomra kedves festményt beillesztek a kompozícióba... Az irodalomban szokás idézni, a festészetben miért ne lehetne?”

A reneszánsz íránt érzett vonzalma itáliai templomok bebarangolásából fakad, képein belép ezekbe a terekbe és fantasztikus mesterségbeli tudással „kockakőről kockakőre végig festem a templomot”.

Nagy Kriszta a vele készített interjúk szerint „nőként nem tudja megállni a helyét a társadalomban, szereptől szerepig vergődik”. Alapvetően ezek a szerepek a múlt századvég női szerepkliiséinek művészeti reprezentációi. „A művészetem én vagyok” szól a *Trend* című képén, a saját bőrén érzett problémákkal foglalkozik, de közben ide is, oda is küld egy suhintást, megbotránkoztat, időnként botránnyt kavar, tabukérdéseket feszeget – tabudöntőgető stílusban! És aztán megjelenik a „szelíd képeivel”, melyeken lírai hangvétellel, leheletfinom kivitelezéssel boncolgat legbensőbb lelki problémákat.

Radák Eszter saját ironikus megfogalmazása szerint „Lop Art” művész, ami azt jelenti, hogy a nagy eredetieskedésre való törekvések között felvállalja, ironikusan, tréfásan, hogy mindenkitől „lop” egy kicsit. Képei fantasztikus koloritással ötvözik a saját világában megjelenített különböző intuícióit. Művei tudatosan „néző-barát” képek. Komolyan és átgondoltak azok, vérbeli programképek, az új-festészet proklamációja, kiáltvány egy frissebb, korszerűbb festészet életre hívásáért. Maurer Dóra tanítványaként felért egy árulással, mikor lefestette saját kávéfőzőjét, a szék alá dobott hátizsákját, a széken heverő melltartóját – és mégsem kárhozott el... Kiindulási pontja mindig a valóság látványa, az öreg foteltól kezdve a faluvégi erdőig vagy a püspökszilágyi kertig. Vérbeli szimbolista. Önmaga sohasem jelenik meg a képeken, pozíciója mindenkor a kívülálló megfigyelőé.

Hogy mivel gazdagodott gyűjteményünk a női képzőművészet ilyen nagyarányú reprezentálásával? Friss levegőt, sok-sok vizuális kalandot és a „szebbik nemmel” talán az „élet szebbik oldalát” is nyertük...